

Ляховець Л. О., Делікатна П. П.

УЯВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРО ЖІНОЧУ КРАСУ

Актуальність наукового розгляду даної теми зумовлена низкою важливих соціально-психологічних факторів, які гостро розглядаються сьогодні за умов військового конфлікту на території України та його наслідків.

Війна здатна значно впливати на психічне здоров'я військовослужбовців, змінюючи при цьому їх цінності, пріоритети та сприйняття світу. Розуміння та усвідомлення змін в образах жіночності для військових, може бути важливим аспектом у програмах психологічного супроводу, реабілітації та адаптації учасників бойових дій. Отриманні результати практичних розвідок з даної тематики можуть бути корисним у формуванні позитивного фону та налагодженні міжособистісних контактів військовослужбовців та ветеранів після їхнього повернення до мирного життя.

Враховуючи збільшення кількості жінок у Збройних Силах України (через масштаби ведення бойових дій), не можна не відмітити зміни статусу й зростання їх ролі у війську. Розуміння того, як чоловіки-військовослужбовці сприймають жіночу красу, набуває особливої значущості для побудови здорових ділових гендерних відносин у колективі.

Наявні психологічні дослідження, зокрема, фокусуються на загальних закономірностях сприйняття привабливості, впливі соціокультурних стандартів та еволюційних механізмів, діючих у мирний час. Поряд з тим, вплив хронічного стресу на організм людини, постійних загроз життю, специфічного військового середовища та бойового досвіду на естетичні та візуальні уподобання залишається малодослідженим. Здійснення наукових розвідок проблеми зміни критеріїв оцінки жіночої

краси в уявленнях військових, допоможе поглибити розуміння адаптивних механізмів психіки в умовах війни та сприятиме коректнішому розумінню їхніх міжособистісних стосунків та емоційних потреб.

Слід зауважити, що найбільш відомими вченими, які працюють з питаннями уявлень чоловіків про жіночу красу, є представники американської та європейської наукової спільноти, зокрема: Басс Д., Бершейд Е., Гангестедт С., Ганем С., Джонстон В., Лірі М., Мак'юен Б., Маліновський Б., Мід М., Сапольські Р., Торнхілл Р., Хетфілд Е. та ін. Один з найвідоміших еволюційних психологів – Девід Басс, у своїх роботах зазначав, що чоловіки по всьому світу цінують фізичну привабливість більше, ніж жінки; чоловіки оцінюють жіночу привабливість, переважно за фізичними ознаками, пов'язаними з молодістю та фертильністю (Басс Д., 2017).

Дослідження німецьких вчених, проведене в Університеті Констанца, виявило, що найпривабливішою формою жіночого тіла є яскраво виражена S-подібна крива, на перевагу стрункій фігурі. Такі результати можуть свідчити про те, що загальна округлість тіла може бути еволюційно запрограмованою ознакою привабливості (Хюбнер Р., Уфкен Е., 2024).

Враховуючи фактори постійної загрози життю та хронічного стресу, чоловіки-військовослужбовці можуть підсвідомо надавати більшого значення жінкам, які демонструють ознаки міцного здоров'я та здатності до виживання. Про це може свідчити підвищена увага до фізичної сили, відсутності видимих ознак хвороб та загальної енергійності у партнера. Хронічний стрес може також чинити вплив на когнітивні функції, зокрема на оцінку та сприйняття. Цей процес може призвести до зменшення уваги щодо деталей зовнішньої привабливості. Під впливом постійної загрози життю, естетичні міркування можуть відсуватися на другий план. Сприймання зовнішньої краси може бути менш важливим, порівняно з емоційною підтримкою та практичними якостями.

Вивчаючи специфіку сприймання краси та привабливості, слід враховувати не тільки зовнішні умови, в яких воно відбувається, але й внутрішні – загальний психоемоційний – стани суб'єктів сприймання. Постійні стресові ситуації та

напруга можуть змінювати перцептивні пріоритети: те, що вважалося привабливим у мирний час, може втратити свою значущість в умовах війни, і навпаки. Стрес, також може загострювати відчуття вразливості та потреби у безпеці. Таким чином, уявлення про жіночу красу може асоціюватись не лише із зовнішніми ознаками привабливості, але й і з підсвідомим сприйманням здатності жінки бути сильною, здатною підтримати у важкий час, самотійною, здоровою.

Не менш важливу роль у створенні образу красивої жінки у воєнний час відіграє фактор емоційності. В умовах дії постійних загроз та великих людських втрат, у військовослужбовців зростає потреба в емоційній підтримці, співчутті та проявах близькості. Тому часто до уявлень про жінку, як красиву й здатну продовжити рід партнерку, додаються ще й певні її внутрішні якості, такі, як: емпатія, доброта, щирість, терпіння, здатність до співпереживання (Johnson, 2008, 2013). У часи війни, відчуття стабільності та надійності партнера, можуть посідати важливе місце у формуванні ставлення до жінки та жіночої привабливості в цілому. Жінки, яких сприймають вірними та емоційно стійкими, можуть бути більш привабливими для чоловіків, які перебувають у зоні бойових дій.

Зміни в поведінці та уявленнях про жіночу красу у чоловіків-військовиків можуть спричинитися утворенням специфічного чоловічого середовища у координатах військової служби, яке має власні норми та цінності. Дане середовище зумовлене власною ієрархією, високим рівнем взаємозалежності і особливими міжособистісними зв'язками. Під його дією увага військових може акцентуватися на цінностях, які асоціюються з витривалістю та високим рівнем адаптації до змін; означене стосується переважно чоловіків з нового бойового братерства, нової групової ідентичності, нових естетичних уподобань, відмінних від довоєнних (Макалістер Л., Каллаган Дж. та Феллін Л., 2018). Вважаємо за потрібне констатувати тенденцію до поступової трансформації уявлень про роль і місце жінки в армії, добре помітних у зміні відповідних наративів. Вектором змін може виступати перехід:

1) від патріархально-мілітаристських уявлень, побудованих на протиставленні «сильних, відважних чоловіків слабким, беззахисним жінкам» (Жінки і війна, 2022);

2) через ідею оборони своїх сімей, дітей, домівки, Батьківщини, де жінка метафорично стає втіленням тієї «ідеї, за яку борються чоловіки-воїни» (Жінки в ЗСУ, 2022; Храбан Т., Самойленко К., 2023);

3) до паритетних у гендерному сенсі засад захисту своєї країни, де жінка вже сприймається як посестра, котра служить в лавах ЗСУ, як «воїн» (виконує бойові завдання на рівні з бійцями-чоловіками) та як «турботлива помічниця» (виконує гендерно-традиційну, не пов'язану із ризиком для життя, роботу в умовах армійської служби) (Марценюк Т., Гриценко Г., Квіт А., 2022).

Загальноприйнятою є позиція вчених стосовно того, що військові дії можуть по-різному відображатись на чоловіках, враховуючи їх особистий досвід, рівень стресу, культурне походження та індивідуальні типологічні особливості. Так, під час несення служби, у чоловіків може з'являтися ностальгія за минулим мирним життям, а також, образом «жінки-берегині», такою здатною створити сімейний затишок та родинний спокій. У цьому випадку, можуть цінуватися риси, що асоціюються з турботою, сімейними цінностями та материнством (Холланд С., 2006).

Не можна виключати й кардинально інші варіанти сприймання жінки та жіночої краси й привабливості у ситуації їхньої інтеграції до збройних сил. Так, популярності у військових та цивільних медіа набирають, наповнені по-новому, образи жінок, дотичних до повномасштабної війни. Зокрема, контент-аналіз 50-ти статей про жінок, які беруть участь у нинішній російсько-українській війні, обіймаючи різні військові посади, дозволив виокремити наступні типи (Храбан Т., Самойленко К., 2023).

«Професіоналка», «Бунтарка»: вони самі обирають, ким хоче й може бути, відповідають бойовим вимогам, вправно виконують поставлені задачі у межах гендерно-нетрадиційної ролі.

Далеко не в усіх групах простежується акцентування уваги на красі, але вони є. Наприклад, «Красуня в погонах», «Модель глянцевого журналу», «Сексуальний об'єкт»: ці образи розкривають концепт т.зв. «доброзичливого сексизму» (Глік П, Фіск С., 1996; Баррето М., Дойл Д., 2023), діючий у межах здебільшого традиційного, нормативного сприймання жінки у суспільстві загалом, екстраполюючи це ставлення і на армію; чоловіки-вояки мають захищати жінок від небезпек; а жінки – підтримувати й надихати чоловіків.

«Насамперед жінка», «Кохана», «Мати»: образи, що асоціюються з базовими сімейними цінностями; хоча в умовах війни і вкрай непросто поєднувати жіночність й материнство з роллю «жінки-воїна», готової за потреби застосувати грубу силу (Крепстекієс С., 2010).

«Особа з особливими побутовими потребами»: на думку, С. Холланда, ще раз наголошує на вразливості жінок та необхідності берегти їх.

«Особа з нетрадиційною орієнтацією»: на нетрадиційній сексуальній поведінці наголос робиться з суто комерційних міркувань, оскільки подібна інформація завжди привертає підвищену увагу в соціумі (Даймонд Л., 2012).

Незважаючи на зазначене вище, слід визнати, що на сьогодні, дана тема є малодослідженою у вітчизняній науці, оскільки ситуація з організацією та проведенням наукових розвідок ускладнюється важкою економічною, соціальною, тактико-бойовою обстановкою в державі. Переважна ж більшість невеликої кількості наявних наукових висновків базуються на теоретичних припущеннях та дослідженнях із суміжних тем. Проте, дослідження уявлень військових про жіночу красу може збагатити психологічну науку в багатьох аспектах, зокрема, вони мають певний теоретичний та практичний потенціал для поглибленого розуміння перебігу психологічних процесів в екстремальних умовах, для поліпшення якості програм психологічної підтримки й супроводу військовослужбовців (й ветеранів), націлених на збільшення ефективності їх успішної соціалізації.